

Language: Yorùbá

Ọpálábà àti Oriògbadé Gégé bí Àkọni Òlówé Yorùbá

Luqman Abísólá KÍARÍBEE

College of Humanities and Culture

Osun State University, Osogbo, Nigeria

Email: luqman.kiaribee@uniosun.edu.ng & luqman.abisola@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-9894-8251>

ÀṢAMỌ

"Òwé ní ẹ̀şín ọ̀rọ̀, ọ̀rọ̀ ní ẹ̀şín òwé, bọ̀rọ̀ bá sọ̀nù, òwé ní a fi ń wá a." Àwọ̀n Yorùbá máa ń júbà àgbà síwájú kí wọ̀n tó pa òwé láti fi hàn pé ọ̀rọ̀ àgbà ní ó jẹ́ . Ẹ̀yí ní ó fa ipèdè "àwọ̀n àgbà bọ̀, wọ̀n ní..." tí wọ̀n máa ń sọ síwájú kí wọ̀n tó pa òwé. Lára àwọ̀n ẹ̀dà-ìtàn àlohùn tí Yorùbá máa ń so mó òwé ní Ọpálábà. Nítorí pé àwọ̀n òwé Ọpálábà jẹ́ ọ̀títọ̀ ọ̀rọ̀ ajẹmẹfẹ́ ní a ẹ́ yàn láti fi òwé rẹ́ wé àwọ̀n òwé ajẹmẹfẹ́ àgbélẹ̀rọ̀ Kólápọ̀ Ọ̀délẹ́yẹ̀ Oriògbadé, tóun náa jẹ́ ọ̀jìnmi nínú òwé pípa ní ilú Ìbàdàn lóde ọ̀nì. A ẹ́ àṣàyan òwé Ọpálábà àti tí Oriògbadé fún itúpale. A fi ọ̀rọ̀ wá àwọ̀n àgbààgbà lẹnu wò nípa òwé Ọpálábà, a sì ẹ́ àkásílẹ̀ àwọ̀n òwé Oriògbadé láti inú ifọ̀rọ̀wánilẹnuwò tí àwọ̀n ẹ̀niyàn tí ẹ́ fún un lóri itàkùn àgbáyé. Ìwọ̀nyí jẹ́ dẹ̀tá ipilẹ̀ fún isẹ́-ìwádii yí. Orí tíòrì imọ̀ ọ̀nà-ìsọ̀tàn ní a gbé itúpale isẹ́ yí lẹ́. Ìwádii yí fi hàn pé òwé Ọpálábà kò wọ̀pọ̀ mó, àti pé ọ̀títọ̀ ọ̀rọ̀ àti àwàdà ní àbùdá pàtàkì tó pa òwé Ọpálábà pẹ̀lú tí Oriògbadé pọ̀. Isẹ́ yí tún fi hàn pé itàn tí òwé Ọpálábà sáábà máa ń sọ ní àbùdá tó yà àwọ̀n òwé rẹ́ sọ̀tọ̀. Ìwádii náa tún jẹ́ ká mó pé òwé le kú tí a kò bá lò ó mó àti pé isẹ́dà òwé titun lẹ́ wáyé nípa lílo ọ̀títọ̀ ìjìnlẹ̀-ọ̀rọ̀ àti àwàdà gégé bí ọ̀şùwọ̀n isẹ́dà.

KÓKÓ-Ọ̀RỌ̀

Òwé Ọpálábà, Òwé Oriògbadé, Ọ̀títọ̀ Ìjìnlẹ̀-Ọ̀rọ̀, Ọ̀şùwọ̀n Isẹ́dà

Opalaba e Oriogbade como heróis literários iorubás

RESUMO

"O provérbio é o cavalo da fala, a fala é o cavalo do provérbio; se um provérbio se perde, usa-se um provérbio para encontrá-lo." O povo iorubá faz uma reverência a um ancião antes de proferir um provérbio, para demonstrar que se trata de um dito de ancião. Essa é a razão da expressão "os anciãos chegaram, eles dizem...", utilizada antes de se contar um provérbio. Entre as figuras históricas que o povo iorubá associa aos provérbios está Opalaba. Visto que os provérbios de Opalaba são provérbios autênticos, optamos por compará-los aos provérbios do famoso autor de provérbios Kolapo Odeleye Oriogbade, um mestre na arte dos provérbios em Ibadan nos dias de hoje. Seleccionamos os provérbios de Opalaba e de Oriogbade para análise. Entrevistamos anciãos sobre os provérbios de Opalaba e compilamos uma lista de provérbios de Oriogbade a partir de entrevistas com pessoas de várias partes do mundo. Esses constituem os dados básicos desta pesquisa. A análise deste trabalho fundamenta-se na teoria da retórica. A pesquisa demonstra que os provérbios de Opalaba não são comuns e que a veracidade e o humor são

as principais características que os distinguem dos provérbios de Oriogbade. O trabalho também revela que a narrativa frequentemente contada pelos provérbios de Opalaba é o traço que os diferencia. O estudo mostra ainda que os provérbios podem cair em desuso e desaparecer, e que a criação de novos provérbios pode ocorrer tendo a verdade e o humor como critérios de criação.

PALAVRAS-CHAVE

Provérbio de Opalaba, Provérbio de Oriogbade, Verdade, Critérios de criação

Ọpálábà and Oríògbadé as Yorùbá Proverbial Heroes

ABSTRACT

"Proverbs explain instances while different instances are also cited in explaining proverbs, if one is in short of words, proverbs are used as means of explanation." Yorùbá people reference the elders when they want to use proverbs to show that proverbs are elders saying. This is what bring about the statement, "the elders say...", that is uttered before the use of peroverbs. One of the mythical characters who are referenced by the Yorùbá people before using proverbs is Ọpálábà. Because Ọpálábà's proverbs are satirical truths, this study chooses to compare his proverbs and the invented satirical proverbs of Kólápò Oríògbadé, a prominent Ìbàdàn man, who is a proverb icon in the present days. Ọpálábà and Oríògbadé's proverbs were purposively selected for the study's analysis. We interviewed elders on Ọpálábà's proverbs and we downloaded some interview sessions people have conducted with Oríògbadé from the internet. These constituted the study's primary data. The study's analysis was based on historicism. This study revealed that the use of Ọpálábà's proverbs is limited, its factual and satirical features are two prominent characteristics it shares with Oríògbadé's proverbs. The study also revealed that the narrative feature of Ọpálábà's proverbs is what distinguishes it from Oríògbadé's proverbs. The study showed that proverbs can become extinct when abandoned and new proverbs could be invented using deep factual statement and humour as yardsticks.

KEYWORDS

Ọpálábà's proverb, Oríògbadé's proverb, deep factual statement, yardstick

Ìfáàrà

Bí èdè ọmọ ènìyàn ẹ maa n kú náà ni àṣà wọn maa n kú. Kò sí bí èdè kan ẹ maa kú tí àwọn fọnrán àṣà kan kò ní í kú pẹlú rẹ. Ohun tí ó jẹ kí èyí rí bẹẹ ni pé èdè ni ohun tí a fi n pàtẹ àṣà. Àwùjọ a sì maa pa àwọn ohun ajemàṣà mọ sí inú èdè. Nígbà tí èdè kan bá kú, èyí tú mọ sí pé àwọn fọnrán àṣà tí a pa mọ sí inú irúfẹ èdè bẹẹ náà gbódò kú pẹlú èdè tó kú yí, bakan náà ni bí àṣà bá kú, àwọn fọnrán ajemédè kan maa kú pẹlú rẹ. Oríṣìrìṣìi ọwè ló ti wà láyè àtíjọ rí sùgbón tó jẹ pé àwọn ọwè wònyí ti kú nítorí pé àwọn tó mọ wọn kò sí ní orílẹ mọ. Apeere àwọn ọwè tí ó ti kú ni ọwè Ọpálábà, Kòrú, Àróhan, Bótò àti Kẹniké. Gbogbo àwọn tí a dárúkọ wònyí jẹ àwọn èdà-ìtàn alohùn Yorùbá tí àwọn Yorùbá maa n fi ọrọ tí sí lódò gégé bí wọn ẹ fi ẹṣe-Ifá tí sí ọdò Ọrúnmìlà Baba Àgbọnmìrègún. Ọpòlọpọ àwọn tí a fi ọrọ wá lẹnu wò ni wọn sọ pé àwọn kò gbó nípa Ọpálábà rì. Àwọn kan tilẹ sọ pé àwọn gbó nípa rẹ rí sùgbón àwọn kò le rántí àwọn ọwè yí. Ohun tí èyí tún tọka sí ni pé, irúfẹ àwọn ọwè báwònyí ti n re oko ìgbègbé. Ó sì ẹ é ẹ kí ó parun pátápátá ní ọjó iwájú. Bakan náà ni pé

kì í fi bèẹ̀ sí àkọsílẹ̀ fún ọ̀rọ̀ àwọn sòròsòrò olóye jìnlẹ̀ láwùjọ Yorùbá. Èyí a sì máa mú kí àwùjọ padánù èrò jìnlẹ̀ wọn lẹ̀yìn tí wọn bá ti jáde láyẹ̀. Ìdí nìyí tí a fi yàn láti ẹ̀e iwádíí jìnlẹ̀ lórí ọ̀we Ọ̀pálábà, kí á sì fi wé ohun tí ó jọ ní àsìkò ìgbà tí a wà yìí. Nítorí pé àwọn ọ̀we Kòlápò Ọ̀délẹ̀yẹ̀ Orìògbadé fi àbùdá òtítọ̀ ọ̀rọ̀ àti àwàdà jọ ọ̀we Ọ̀pálábà ní iwádíí yìí ẹ̀e yàn láti fi ọ̀we àwọn méjèèjì wònyí wé ara, kí á le dàbàà ọ̀nà tí a le gbà láti dààbò bo ọ̀we àwọn asòrò-jìnlẹ̀ láwùjọ fún iwúlò ojọ iwájú.

Òwe Yorùbá

Kò sí bí a ẹ le kí òwe tó tí a kò ní í mẹnụ ba pé "Òwe ni ẹsin ọrọ, ọrọ ni ẹsin òwe, bí ọrọ bá sọ̀nù, òwe ni a fi ń wá a." Ohun tí oríkì yìí ń tọ́ka sí ni pé a máa ń lo òwe láti ẹ àlàyé ọrọ, b́akan náà sì ni pé a máa ń ẹ àmúló ọrọ láti ẹ àlàyé òwe. Èyí wá já sí pé bí a bá ti ń sọ̀rọ nípa ọrọ, a ó máa sọ̀rọ nípa òwe. Bí a bá sì ti ń sọ̀rọ nípa òwe, ohun tí à ń sọ̀rọ nípa rẹ náà ọrọ. Eegun yí wọnu ẹran, tí ẹran náà sì yí wọnú eegun ni àwọn méjèjì. Àwọn méjèjì wà láti ẹ ègbè ara wọn ni. Bí a bá wo ipílẹ̀ ọrọ, Owómóyèlá (2005) ẹ àlàyé pé "ò-wé e" (o.i. 3) ni òpílẹ̀ òwe. Nínú ọrọ̀ yìí "wé" ni ọrọ̀ iṣe ipílẹ̀, "ò-" sì ni mọ́fîmù iṣẹ́dá tí a so mó ọrọ̀ iṣe ipílẹ̀ tí ọrọ̀ náà sì fi di "òwé e." Nígba tí àgékúró àti ipajé ohùn àti ìró wáyé sí "é" tó gbẹ̀yìn ọrọ̀ iṣe ipílẹ̀ náà ni ọrọ̀ yìí di "òwe." Èyí tùmọ̀ sí ohun tí a fi wé nńkan kí àṣírí rẹ fi le bò. Bí a bá tẹ̀ lé àlàyé yìí, òwe jẹ̀ ipèdè tí a fi ẹ àgbékalẹ̀ ọrọ̀ kan tí a fé láti so, kí á má baà so ọrọ̀ bẹ̀ẹ̀ jùà bí aláìmòròso.

Ọlátúnjì (1984) ẹ̀ ẹ̀làyé pé ipò pàtàkì nì àwọn Yorùbá tò ọ̀wè pípá sí, wọn sì ka ọ̀wè sí orísun ogbón àwùjọ (o.i. 170). Ọ̀rò àgbà nì ọ̀wè nì àwùjọ Yorùbá, àwọn àgbààgbà sì nì ó máa n pa á. Ọ̀mọ̀dẹ̀ kì í sáábà pa ọ̀wè láìgbà àṣẹ̀ lówó àgbà. Eyí ló sì fa ipèdè "tótó ẹ̀ bí ọ̀wè" (Ọ̀gúndẹ̀jì, 1991:68) tí àwọn Yorùbá máa n sọ kí wọn tò pa ọ̀wè níwájú ẹ̀nì ó jù wọn lọ. Adegboyega (2017) jẹ́ kí á mọ̀ pé orí èrò-ìjìnlẹ̀ nì a gbé ọ̀wè Yorùbá lé àtí pé èrò-ìjìnlẹ̀ nì ọ̀wè fì hàn (o.i. 21). Adegboyega fì bí àwọn ọ̀wè Yorùbá ẹ̀ fì èrò-ìjìnlẹ̀ àtí ojúlówó ìrònú hàn. Ó ẹ̀ ẹ̀làyé pé àgbáyẹ̀wò àwọn ọ̀wè Yorùbá jẹ́ kí ọ̀un gbà pé àwọn ọ̀wè Yorùbá fì ohun àìrí, èkọ̀ iwà ọ̀mọ̀lúwàbí, ilànà imọ̀ àtí bẹ̀ẹ̀ lọ, èyí tó jẹ́ ipilẹ̀ fún ilànà àròjìnlẹ̀ àwọn ènìyàn ilẹ̀ Yúròopù hàn. Àlàyé Ademowo àtí Balogun (2014) fì hàn pé ọ̀wè jẹ́ ọ̀nà láti fídí èkọ̀ iwà ọ̀mọ̀lúwàbí múlẹ̀, ó sì jẹ́ ọ̀nà láti mú kí àwọn ènìyàn tẹ̀ lé òfin, àṣà àtí iṣe àwùjọ. Olanrewaju (2020) jẹ́ kó di mímọ̀ pé ọ̀nà láti sọ èrò, ogbón àtí iṣe àwùjọ nì ọ̀wè jẹ́. Ohun tí a lérò pé ó jẹ́ kí onímọ̀ yíi sọ báyii nì pé ọ̀wè máa n fì ojú-iwòye àwùjọ hàn. Láti ipasẹ̀ àwọn ọ̀rò ẹ̀nu Yorùbá bí ọ̀wè báyii sì nì a ẹ̀ le pa àwọn iwòye àwùjọ wónyí mọ̀ fún àwùjọ ojọ iwájú. Ohun miiran tí èyí tún fì hàn nì pé ọ̀wè jẹ́ ọ̀nà tí fì n pa ojú-iwòye àwùjọ mọ̀ fún àwọn àwùjọ ojọ iwájú.

Torí pé òwè n fì èrò Yorùbá lórí onírúurú nńkan àwùjọ hàn, oríṣìrìṣìlì nì kókó-òrò inú òwè Yorùbá máa n dá lé. Èyí gan-an sì tó ní ọ̀ṣùwọ̀n láti pín òwè Yorùbá sí ọ̀ṣọ̀rí. Kì í ẹ̀ pe pín-pín òwè sí ọ̀ṣọ̀rí ló kàn wá jùlọ ní ibí bí kò ẹ̀ pe wíwo àwọ̀n ohun tí òwè Yorùbá le dá lé. Àwọ̀n òwè tó dá lé àlàyé ẹ̀ṣe nì a le pè ní òwè alálàyé. Àwọ̀n òwè kan máa n sọ ìtàn, àwọ̀n wọ̀nyí nì a sì le pè ní ìtàndòwè. Àwọ̀n òwè kan jẹ̀ mọ̀ yínyanjú aáwọ̀. A sì rí àwọ̀n òwè tó jẹ̀ pé ìbáwí nì wọ̀n jẹ̀ mọ̀ jùlọ. Àwọ̀n òwè Yorùbá kan wà tó jẹ̀ pé níṣe nì a máa n fì wọ̀n ẹ̀ àgbékalẹ̀ àkàwé. Bákan náà nì àwọ̀n kan wà fún ẹ̀gbàníńmọ̀ràn. Onírúurú bí aṣọ̀ alágẹmọ̀ nì wọ̀n. Irúfẹ̀ òwè tó kàn wá nínú ẹ̀ṣe yìí fì ọ̀nà kan jẹ̀ mọ̀ ìtàn bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé àwọ̀n ìtàn yìí kì í ẹ̀ ti ojú-ayé gan-an, àròbájọ̀ lásán nì wọ̀n. Lọ̀nà mii-ràn, wọ̀n tún jẹ̀ mọ̀ ifẹ̀dásẹ̀fẹ̀. Bí a ẹ̀ sọ̀ pé àwọ̀n ìtàn tí àwọ̀n òwè wọ̀nyí jẹ̀ mọ̀ kì í ẹ̀ ọ̀títọ̀ àtì pé wọ̀n jẹ̀ mọ̀ ifẹ̀dásẹ̀fẹ̀ yìí kò tùmọ̀ sí pé ẹ̀kọ̀ tí a fì àwọ̀n òwè wọ̀nyí gbé kalẹ̀ kì í se ọ̀títọ̀. Ojúlówó ẹ̀jìnlẹ̀ ọ̀rò tí a gbé kalẹ̀ ní ilàná àwàdà

ni wọn. Ohun tó tún mú irúfẹ̀ òwẹ̀ yìí ẹ̀ ẹ̀ pàtàkì sí ẹ̀ ẹ̀-ìwádìí yìí ni pé ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ni kò gbọ́ nípa Ọpálábà tí ó hàn nínú èrò Yorùbá pé ó máa ń pa irúfẹ̀ òwẹ̀ yìí rí. Torí pé ìlànà àgbékalẹ̀ òwẹ̀ Kọlápọ̀ Orìògbadé fara jọ ti Ọpálábà púpọ̀ ni a ẹ̀ fi òwẹ̀ àwọn ẹ̀dà méjèèjì wọ̀nyí wé ara wọn nínú ìwádìí yìí. Èyí yóò mú wa rántí àwọn òwẹ̀ Ọpálábà, yóò sì tún fi ìdì èrò Yorùbá nínú ìlò òwẹ̀ láwùjọ̀ múlẹ̀ dan-indan-in.

Tíọ̀rì Ìmò Ọ̀nà-Ìsòtàn

Tíọ̀rì ìsòtàn tí gbogbo ayé gbà gégé bí ohun àgbékalẹ̀ ìtàn ajẹmọ̀nà ni ìmò ọ̀nà-ìsòtàn jẹ́; èyí ni àgbéyèwò ìtàn síso gégé bí èyà ọ̀nà-ajẹmédè (Fludernik, 2009:8). Fludernik fi kún àlàyé rẹ̀ pé láti inú tíọ̀rì ifojú-ìhun-wò Saussure àti láti inú èrò rẹ̀ nípa bí ẹ̀dè ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀ (*langue*) ni tíọ̀rì yìí ti jẹ́ yọ. Panggabean (2020) topa ìtàn láti ẹ̀ ẹ̀ àlàyé pé Tzvetan Todorov ló ẹ̀dà ẹ̀dè ìperí ìmò ọ̀nà-ìsòtàn (*narratologie*) ní ẹ̀dè Farańse nínú ìwé rẹ̀ *Grammaire du* ní ọ̀dún 1969 bí ó tilẹ̀ jẹ́ pé ìmò ọ̀nà-ìsòtàn yìí ti fara hàn nínú ẹ̀sẹ̀ Plato (428-348 BC) àti Aristotle (384-322 BC) síwájú. Gégé bí Panggabean (2020) ẹ̀ fi hàn, àwọn ohun tó jẹ́ àbùdá pàtàkì tí ó jẹ́ tíọ̀rì ìmò ọ̀nà-ìsòtàn lógún, tí asòtàn/oníṣẹ̀ itúpalẹ̀-ìtàn gbòdò fúnka mọ́ nínú àgbékalẹ̀ ìtàn ni:

The first of these, is narration (voice), focalization (mood), and narrative situation, the second is Action, story analysis, tellability, and the third broad category is about Tense, Time, and Narrative Modes.

(pg. 186)

Àkókó nínú èyí ni ohùn ìsòtàn, mímúnílára àti bí ìtàn tí à ń sọ ẹ̀ rí, èkejì ni ẹ̀sẹ̀, iyànnàná ìtàn, ìmò-ọ̀nsọ ìtàn, ipín gbòròrò kẹ̀ta ní í ẹ̀ pẹ̀lú ìlò àsìkò, àkókò ẹ̀sẹ̀lẹ̀ àti ogbon ìsòtàn.

(o.i. 186)

Láti fẹ́ ohun tí onímò sọ nípa ìmò ọ̀nà-ìsòtàn yìí lójú, ó ẹ̀ kókó kí ònsòtàn lo ohùn tó dùn, kí ó sì fi bí ìtàn náà ẹ̀ mú un lókan tó hàn nínú ẹ̀sẹ̀ rẹ̀. Bí ó tilẹ̀ jẹ́ pé afọ̀yemò ni mímúnìlòkàn yìí, síbẹ̀ a le fúra mọ́ ẹ̀sẹ̀ yìí nípa ìlò-ẹ̀dè ònsòtàn. Nípa bí ìtàn tí à ń sọ bá ẹ̀ rí, akèrègbè ìtàn ni ó máa júwe ibi tí a máa fi okùn sí; ọ̀nà sì ni ìtàn jẹ́, fúnra rẹ̀ ni yóó sọ bí a ó ẹ̀ rìn ín. Èyí já sí pé ẹ̀sẹ̀lẹ̀ inú ìtàn ni ó máa sọ bí a ó ẹ̀ sọ ọ̀. Ìpele àbùdá kejì ni ẹ̀sẹ̀lẹ̀ tí ìtàn fi hàn, láti inú ifiawàwèdá àwọn ẹ̀dà-ìtàn, àlàyé ìtàn àti àgbékalẹ̀ tó bójú mu ni ònsòtàn fi fi èyí hàn. Ìpele kẹ̀ta ni ìlò àsìkò àti àkókò ẹ̀sẹ̀lẹ̀, pẹ̀lú ogbon ìsòtàn tí ó bójú mu láti ẹ̀ àgbékalẹ̀ ìtàn aládùn.

Ohun tí ó mú wa yan tíọ̀rì ìmò ọ̀nà-ìsòtàn fún àtúpalẹ̀ nínú ẹ̀sẹ̀ yìí ni pé àwọn òwẹ̀ Ọpálábà, tí a fẹ́ fi òwẹ̀ Orìògbadé wé, máa ń dá lóri ìtàn sókí tí a gbé kalẹ̀ láti fi kòni lẹ̀kọ̀ tábí láti fi dáníláráyá. Nígbà tí a bá bèrè itúpalẹ̀ dẹ̀tá, èyí máa hàn kedere sí wa. Yorùbá fẹ́ràn láti máa fi àwọn ọ̀nà ìsòtàn ẹ̀ àgbékalẹ̀ ọ̀rò ìjìnlẹ̀ àti ọ̀rò ogbon. Ìdì nìyí tó fi jẹ́ pé púpọ̀ nínú òwẹ̀ Yorùbá ló sáábà máa ń jẹ́ mọ́ ìtàn. Àpẹ̀rẹ̀ kan ni èyí ti Johnson (1921) sọ nípa Aláàfin Jéáyinfá, èyí tí ó pa ọ̀mọ̀ rẹ̀ jáyé, tí àwọn ará Ọ̀yọ̀ fẹ́ lẹ́ gbé iwí bá ní ààfin kí ó le tú àsírí náà. Bí ó ẹ̀ kù dẹ̀dẹ̀ kí iwí dé ọ̀jà Akẹ̀sán tí ó ti máa tú àsírí iwá ìkà yìí ni Ọ̀ba Jéáyinfá, tí a tún mọ́ sí Ọ̀ba Jáayin tẹ́rì gba aṣọ̀. Èyí sì di òwẹ̀ títí di òní gégé a ẹ̀ máa ń pa á pé "Ó kù dẹ̀dẹ̀ kí á gbé Iwí dAkẹ̀sán, Ọ̀ba Jáayin tẹ́rì gbaṣọ̀." Èwẹ̀, ìwádìí yìí jẹ́ kí á mọ́ pé egúngún asòtàn ni Ọpálábà lóde Ọ̀yọ̀ ilẹ̀. Èyí tún

jé ẹrì mǐràn tí ó fúnwà ní ìṣírí láti yan tíórì ìmò ọ̀nà-ìsòtàn láàyò fún ìtupalẹ̀ dètà torí pé òwè egúngún asòtàn ni a fẹ̀ láti tú palẹ̀. Tíórì yìí tún fi ọ̀nà ìmèsò-òrò múlẹ̀; èyí sì tún jẹ̀ àbùdà kan pàtàkì tí Ọpálábà àti Orìògbadé fí maá n ẹ̀ ẹ̀gbékalẹ̀ òwè wọ̀n.

Akitiyan láti Ẹ̀ Àlàyé Irúfẹ̀ Ẹ̀dà tí Ọpálábà Jẹ̀

Ohun kan tó kókó jẹ̀ ìṣòro pàtàkì nínú ìṣẹ̀ iwádìí yìí ni bí a kò ẹ̀ rí àkòsílẹ̀ tó pò lórí Ọpálábà àti irúfẹ̀ ẹ̀ni tí ó jẹ̀. Ìṣẹ̀ méjì péré tí a rí lórí ẹ̀dà-ìtàn alohùn yìí lásìkò tí a ẹ̀ ìṣẹ̀-iwádìí yìí ni Ọládàpọ̀ (1973:30-34) àti Balógun (2018). Ewì onítàn tí ó pè àkólẹ̀ rẹ̀ ní "Ọpálábà aláya tó jaya lọ" ni Ọládàpọ̀ (1973:30-34). Nínú ewì yìí, akéwì jẹ̀ kí á mò pé egúngún àgbà ni Ọpálábà ní ìlú Ọyọ̀, òun àti àwọ̀n egúngún mǐràn bí Jẹ́njù, Páàràkà, Olúrónbí àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ sì jẹ̀ ọ̀gbà, tí ó maá n bá ara wọ̀n ẹ̀. Ìtàn Ọpálábà tí Ọládàpọ̀ sọ̀ níbí fi hàn pé egúngún tó maá n paṣamò ọ̀rò ìjìnlẹ̀ tí òmùgò ènìyàn kò le já ní í ẹ̀. Nínú ewì yìí, Ọpálábà jẹ̀ kí gbogbo egúngún tó wà ní ìkàlẹ̀ mò pé kò sí ẹ̀ni tí obìnrin rẹ̀ n hùwà àbùkù tó tó taya òun.

Èégún Ọpálábà ló n gbàjo ìgbimò níjósí
Gbogbo mọ́ríwo ló péjú nílẹ̀ ọ̀tí wọ̀n
Tawo tàgbààgbà n sòwà àbùkù taya tirẹ̀ n hù
Gbogbo iwà àbùkù tí wọ̀n bá n sọ̀ lórò níbẹ̀
LỌpálábà n fẹ̀nu tẹ̀nbélú
A ní kò ì sẹ̀ni ibi tó tóbìnrin tòun
Ìwà iyàwó ẹ̀ ló jẹ̀ dàódù iwà àbùkù
(Ọpálábà aláya tó jaya lọ, ìlà 1-6)

Ọpálábà ló lu àwọ̀n egúngún àgbà ẹ̀gbẹ̀ rẹ̀ lẹ̀nu gbọ̀rò láti mò irúfẹ̀ iwà ibi tí àwọ̀n aya wọ̀n n hù. Ó ní kò sí èyí tó le ní iwà tó burú ju ti taya tòun lọ. Jẹ́njù ló kókó sọ̀rò nígbà tó sọ̀ pé iyàwó òun n jalé nítorí nàà, iwà rẹ̀ burú ju iwà iyàwó Ọpálábà lọ. Ọpálábà sọ̀ pé iwà tí Jẹ́njù sọ̀ yìí kò tó nńkan légbẹ̀ iwà àbùkù iyàwó òun. Lẹ̀yìn èyí Páàràkà nàà sọ̀rò, ó ní alágbèrè ni iyàwó òun, àti pé igba ọ̀júlẹ̀ kò tó o dọkọ́ ká. Ọpálábà tún fẹ̀nu tẹ̀nbélú iwà yìí, ó sọ̀ pé ó kéré sí iwà ibi ti iyàwó òun. Lẹ̀yìn èyí ni ọ̀rò kan Olúrónbí. Egúngún nàà ẹ̀ àlàyé bí aya rẹ̀ ẹ̀ jẹ̀ ọ̀jòwú, tí kò kọ́ kọ́ fi ẹ̀mí sọ̀fò torí owú gbígbóná tó maá n jẹ̀. Gbogbo àwọ̀n egúngún àgbààgbà tó wà ní ìkàlẹ̀ ló gba ọ̀rò yìí sí ohun bíburú àfi Ọpálábà nńkan tó tún sọ̀ pé iwà iyàwó òun ju taya Olúrónbí lọ. Bá yìí ni gbogbo àgbààgbà ọ̀jẹ̀ bi Ọpálábà léèrè, pé kó kúkú sọ̀ iwà ibi aya rẹ̀ nàà, kí gbogbo ayé gbọ́ ọ̀. Ìgbà yìí ni Ọpálábà tó sọ̀rò, tó sọ̀ pé iyàwó òun kò ní ìtìjú àti pé gbogbo àwọ̀n iwà ìbàjẹ̀ tí gbogbo egúngún àgbà sọ̀ pé aya àwọ̀n n hù, abẹ̀ ànítìjú ni gbogbo wọ̀n wà. Ìtàn Ọpálábà tí Ọládàpọ̀ (1973) sọ̀ yìí fi ẹ̀dà-ìtàn alohùn yìí hàn gégé bí egúngún olóyè, ẹ̀ni tí ó mò ilẹ̀ ọ̀rò ju ẹ̀gbẹ̀ rẹ̀ lọ.

Balógun (2018) ẹ̀ ẹ̀gbéyèwò àwọ̀n ọ̀nà alohùn amúnirántí-ìtàn tí Túndé Kèlání ẹ̀ àmúlò nínú fíìmù *Ẹ̀wọ̀ròide* àti *The Narrow Path*. Gégé bí àlàyé Balógun, àwọ̀n ọ̀rò tí ẹ̀dà-ìtàn tí a mò sí Bàbá Ọpálábà sọ̀, àwọ̀n orin rẹ̀ tó kọ̀ àti àwọ̀n ìtàn tó sọ̀ jẹ̀ èròjà amúnirántí-ìtàn. Lára irúfẹ̀ èròjà amúnirántí-ìtàn tí

Balógun n tóka sí yí ni orin "Àṣà n bẹyẹlé ẹ́rẹ́; Ẹyẹlé n yò; Ẹyẹlé n fíkú ẹ́rẹ́" àti àwọn miiṛàn tí Bàbá Ọpálábà máa n kọ nínú *Saworoidẹ*. Olóyè Sériki tilẹ̀ là á mọ̀lẹ̀ nínú *Saworoidẹ* pé ọ̀rọ̀ Bàbá Ọpálábà kì í yé ènìyàn bọ̀rọ̀. Ó yẹ kí á kín ọ̀rọ̀ Balógun (2018) yí lẹ̀yìn pẹ̀lú ifiwàwẹ́dà Bàbá Ọpálábà nínú *Agogo Èwò* tó jẹ́ apá kejì fínmù *Saworoidẹ* yí. Nínú *Agogo Èwò* (Kèlání, 2002), Bàbá Ọpálábà ni ó sọ ìtàn Arẹ̀kú Ọba Oníjọ́ fún Oníjogbo. Ohun tí èyí fi hàn nípa ẹ́dà-ìtàn yí ni pé ònṣòtàn ni Ọpálábà gégé bí Ọládàpọ̀ (1973) náà ẹ́ tóka sí. Ìtàn egúgún Arẹ̀kú tó sọ náà tún fidí rẹ̀ múlẹ̀ pé Ọpálábà ní oun kan án ẹ́ pẹ̀lú egúgún.

Láti fi ìdí irúfẹ́ ẹ̀ni tí Ọpálábà jẹ́ gan-an múlẹ̀, a ẹ́ ifòròwánilẹ̀nuwò fún àwọn onímọ̀ ẹ̀dè, àṣà, ẹ̀sìn àti ìtàn Yorùbá. A tún fi ọ̀rọ̀ wá àwọn àgbà ọ̀jẹ̀ lẹ̀nu wò, kí wọn le tan ìmọ̀lẹ̀ sí irúfẹ́ ẹ̀ni tí Ọpálábà n ẹ́. Gégé bí àlàyé tí Ọjògbón Isaac Olúgbóyẹga Àlàbá ẹ́ fún wa pé nígbà tí àwọn wá ní kékeré ní ilú Igàngàn, tí ó jẹ́ ọ̀kan nínú àwọn ilú Ìbàràpá méjèjè, àwọn máa n wòran egúgún kan tí ó n jẹ́ Ọpálábà. Ọjògbón Isaac Olúgbóyẹga Àlàbá sọ pé sọ̀rọ̀sọ̀rọ̀ ìjìnlẹ̀ ni egúgún náà àti pé àwọn ọ̀mọ̀dẹ́ máa n pọ̀ lẹ̀yìn rẹ̀ láti kó oríṣíríṣi ọ̀gbón nínú ọ̀rọ̀ rẹ̀. Ohun tí Ọjògbón Isaac Olúgbóyẹga Àlàbá sọ yí tún jẹ́ kí á rí i pé egúgún ni Ọpálábà àti pé ó máa n sọ ọ̀rọ̀ ìjìnlẹ̀.

Nígbà tí a fi ọ̀rọ̀ wá Ọjògbón Dúró Adélékẹ̀, tí àwọn náà jẹ́ onímọ̀ ẹ̀dè, àṣà àti litíréṣọ̀ Yorùbá lẹ̀nu wò nípa Ọpálábà, Ọjògbón Dúró Adélékẹ̀ jẹ́ kí á mọ̀ pé àwọn ti ẹ́ ẹ́-ìwádíí lórí Ọpálábà rí àti pé àwọn ti n wá àpílẹ̀kọ náà láti ọ̀jọ̀ pípẹ́. Wọn ní egúgún Ọpálábà lóde Ọyọ́ jẹ́ egúgún àṣòrọ̀-ìjìnlẹ̀. A gbìyànjú láti gba àpílẹ̀kọ náà ní ọ̀wọ̀ Ọjògbón Dúró Adélékẹ̀ sùgbón di bí a ti n kọ̀ ìwé yí, Ọjògbón Adélékẹ̀ kò tí i rí àpílẹ̀kọ náà torí pé ọ̀jọ̀ rẹ̀ ti pé díẹ̀. Èyí tún jẹ́ kí á rí àrídájú pé ẹ́-ìwádíí tó wá lórí ọ̀wé Ọpálábà kò tó nńkan àti pé àwọn díẹ̀ tó wá náà kò sí ní àrọ̀wọ̀tọ̀ àwọn ènìyàn. Ọjògbón Dúró Adélékẹ̀ tún ẹ́ àlàyé pé mẹ́ta tí a kò le yà sọ̀tọ̀ ni àwọn ẹ́dà-ìtàn yí, àwọn náà sì ni Ọpálábà, Kòrú àti Àhóhan.

Àlàyé Ọmọ̀wé S. M. Rájí náà wá ní ìbámu pẹ̀lú àwọn ohun tí a ti n ẹ́ ní àlàyé bọ̀ láti òkè. Ọmọ̀wé S.M. Rájí ẹ́ àlàyé pé àwọn ònṣòtàn ló máa n lo ẹ́dà-ìtàn yí. Wọn ní àwọn asúnjálá náà máa n sọ ìtàn rẹ̀. Wọn fi kún àlàyé wọn pé àwọn egúgún a máa fi pa àṣamọ̀ ọ̀rọ̀ àti pé wọn máa fi ẹ́dà-ìtàn yí ẹ́ àgbékalẹ̀ àròjìnlẹ̀ tó gbọ̀n-n-gbọ̀n ni. Nígbà tí a tọ̀ Olóyè Túnbòsún Ọládàpọ̀ lọ fún àlàyé kíkún lórí Ọpálábà, wọn jẹ́ kó yé wa pé Bàbá tí ó bí àwọn ló sọ ìtàn Ọpálábà tí àwọn sọ di ewi nínú Ọládàpọ̀ (1973: 30-34) yẹn fún àwọn. Àlàyé tí Bàbá àwọn sì ẹ́ ni pé egúgún àgbà ni Ọpálábà, Kòrú àti Jẹ́njù ní ààfin Ọyọ́ àti pé sọ̀rọ̀sọ̀rọ̀ ni wọn. Ìjìnlẹ̀ ọ̀wé ọ̀rọ̀ ni wọn fi máa n dá àwọn ènìyàn lára yá ní ààfin ọ̀ba Ọyọ́. Wọn fi kún ọ̀rọ̀ wọn pé àwọn ọ̀ mọ̀ nípa pé ènìyàn tó gbé ayé rí ni àwọn ẹ́dà-ìtàn alohùn wọ̀nyí.

N kò mọ̀ ìgbé-ayé Ọpálábà, Kòrú, Jẹ́njù àti gbogbo wọn. Wọn ní Ọyọ́ ni eégún yẹn wá, tí ó n jẹ́ Ọpálábà. Eégún ni wọn pé é, eégún àgbà, tí wọn máa n wá ní ààfin Ọba gégé bí Bààami ti sọ fún mi.

(Túnbòsún Ọládàpọ̀)

Olóyè Túnbòsún Ọládàpọ̀ gbà olùwádíí ní ìmòràn láti tẹ̀ síwájú nínú ìwádíí nípa èyí. Wọn ní nípa bẹ́ẹ̀ ni a fi le rí òkodo irúfẹ́ ẹ̀ni tí ẹ́dà yí jẹ́ ní pátó.

Olùwádìí tẹ síwájú láti fi ọrọ wá Olóyè Ọbáníyì Isó-inú-ẹkú lẹnu wò láti mọ sí i nípa Ọpálábà. Onímọ-èdè, àṣà àti ìtàn Yorùbá pónńbélé ni alàgbà yìí. Ọmọ bíbí Ísẹyìn ní Òkè-Ògùn ni wọn. Alàgbà Ọbáníyì ẹ àlàyé kíkún fún wa pé àwọn ti ẹ iwádìí nípa Ifá àti Ọpálábà rí. Wọn ní bí Yorùbá ẹ fi Ọrúnmlà ta kókó Ifá, tí wọn n fi gbogbo ẹẹ Ifá tí sí ọdọ rẹ ni wọn n fi gbogbo ọrọ ìjìnlẹ àti ọwe tí sí ọdọ Ọpálábà. Àlàgbà Ọbáníyì Isó-inú-ẹkú sọ pé:

Ohun tí mo rí lórí àrínkirí mi, ìgborọ káàkiri téyin alákwéwé n pé ní *research*, òhun ni pé Ọpálábà kì í ẹ èyàn tó gbélé ayé tẹlẹ, *concept* kan ni. Yoòbá ló mò-ón-mò *create concept* yẹn. Àwọn Yoòbá, àwọn baba wa ayé àtijó ni wọn *create* rẹ. *Concept* yìí, wọn dá a lórí ọrọ síṣọ àti iwà híhù lóríṣíṣí... Ìgbà tí ayé bèrẹ sí ní í lajú sí i, bí èyàn bá ti le sọrọ jù, wọn ó sọ ó ní Ọpálábà... Tó bá jẹ pé èyàn bá ni, ó yẹ kí àwọn èyàn ó ti wá ìdí agbo-ilé tó ti wá kàn. Ó yẹ kí wọn ti wá ilú tó ti wá kàn. Ó yẹ kí wọn ti wá iyàwó rẹ kàn, ó yẹ ká ti wá àwọn ọmọ tó bí kàn, ká mò pé àwọn ará ilé Ọpálábà nìí.

(Àlàgbà Ọbáníyì Isó-inú-ẹkú)

Bí a bá wo àlàyé alàgbà yìí, a ó rí i pé lódodo ní wọn sọ. Èyí fi hàn wá kedere pé Ọpálábà kì í ẹ èyàn, àròbájọ lásán ni. Àwọn àgbààgbà ilẹ Yorùbá láyẹ àtijó ni ó gbé e kalẹ gégé bí wọn ẹ gbé alábahun/ìjápá kalẹ nínú àlọ, tí wọn sì dá aṣọ iwà wò ó ní ọlọkan-ò-jòkan. Àlàgbà Ọbáníyì ní àwọn èyàn n sọ egúgún wọn ní Ọpálábà nígbà tó yá. Bákan náà, wọn n sọ ajá wọn tó gbófèè náà ní Ọpálábà. Báyi ni orúkọ yìí di orúkọ tí wọn fi n sààmì ẹni tó gbón.

Ààfàà Sàlímọ̀nù Sùnmọ̀nù, tí ó jẹ ọmọ Ọba jẹ ká mò pé Kòrú, Ọpálábà àti ìjápá kì í ẹ ọ̀títọ̀, Yorùbá kàn gbé gbogbo ìṣesí wònyí wò àwọn ẹ̀dà náà ni. Ọmọ Ọba yìí ní *abstract entities* ni wọn. "Nnkan tẹ̀nikankan ọ̀ bí, tẹ̀nikankan ọ̀ ẹ, wọn wá mú àwọn ọ̀rọ̀ làákàyẹ, wọn fi tí sọ̀dọ̀ wọn." Gégé bí Ọmọ Ọba Sàlímọ̀nù Sùnmọ̀nù ẹ sọ, a kò rí ìtàn tó fi ìdí ẹ̀ múlẹ̀ pé èyàn tí ó gbé ilẹ̀ ayé rí ni Ọpálábà, a kò rí àwọn ọ̀mọ̀mọ̀ rẹ, a kò sì rí ẹ̀ni kan tó sọ ìtàn orírùn ara rẹ kàn án. Bí èyí bá rí bẹ̀ẹ̀, a jẹ̀ pé ẹ̀dà kan tí a gbé kalẹ̀, tí a gbà pé ó jẹ̀ olóyè kíkún, tí a sì gbà pé ó mò ọ̀rọ̀ ìjìnlẹ̀ sọ ni Ọpálábà n ẹ. Yorùbá fi ọ̀rọ̀ ọ̀gbọ̀n tí sí ọ̀dọ̀ rẹ̀ sùgbọ̀n kì í ẹ̀ òun nìkan ni wọn máa n fi irúfẹ̀ àwọn ọ̀rọ̀ ọ̀gbọ̀n báyi ní perí, àwọn ẹ̀dà miiṛán tí ó wà ní ipò Ọpálábà ni Kòrú, Àróhan, Kẹ̀nìké àti Bótò.

Irúfẹ̀ Ẹni tí Kólápò Ọ̀dẹ́lẹ́yẹ̀ Orìògbadé Jẹ̀

A bí Kólápò Ọ̀dẹ́lẹ́yẹ̀ ní ilú Mọ̀dákẹ́kẹ̀ ní Ìpínlẹ̀ Ọ̀ṣun ní ọ̀jọ̀ karùndínlọgbọ̀n, ọ̀ṣù karùn-ún, ọ̀dún 1975. Abirùn ni Kólápò Ọ̀dẹ́lẹ́yẹ̀ nígbà tí a bí i torí pé orí rẹ̀ tóbi púpọ̀, ẹ̀ṣẹ̀ kan sì n dùn ún. Èyí ló máa n mú un múkùn-ún bí ó bá n rìn. Gégé bí Kólápò Ọ̀dẹ́lẹ́yẹ̀ ti ẹ fi ẹnu ara rẹ̀ ẹ àlàyé, ó gbọ̀njú bá ara rẹ̀ ní ipò abirùn yìí ni. Kólápò tilẹ̀ jẹ̀ kí aráyẹ̀ mò pé ọ̀rẹ̀ iyá òun kan ti fi àidápẹ̀ òun yìí bú iyá rẹ̀ rí. Èyí ẹ̀lẹ̀ nígbà tó wà ní kékeré (Punch Newspapers, 2022). Kólápò Ọ̀dẹ́lẹ́yẹ̀ bèrẹ̀ ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ alákwọ̀bẹ̀rẹ̀ ní ilú Mọ̀dákẹ́kẹ̀ sùgbọ̀n kò le ka iwé náà já torí ẹnu rẹ̀ tí ó mú púpọ̀. Ọ̀kùnrin yìí tún ẹ àlàyé ní orí ẹ̀tò 'Yorùbá Dùn,' èyí tó wáyẹ̀ lórí TikTok@torubadunonlinetv007, tí Kólá Aláwodé jẹ̀ atókùn rẹ̀ pé ọ̀we tí òun pa ní ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ nígbà tí olùkọ̀ fún òun ní ìṣẹ̀ àṣetilewá lórí ọ̀we Yorùbá pé "Tíṣà tí n gba owó ọ̀ṣù tó ní kò tó òun, kìnì kí ẹ̀lẹ̀wọ̀n ó ẹ, ẹbí wọn jọ n sin ìjọba ni?" ló lé òun kúrò ní ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ torí àwọn olùkọ̀ náà fi lílù tẹ̀ òun lórùn. Èyí fi hàn pé láti kékeré ni Kólápò Ọ̀dẹ́lẹ́yẹ̀ ti n pa ọ̀we.

Kólápò kó ìṣẹ̀ atúntáyàṣe (vulcanizer) lẹ̀yìn tí ó fi ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ sílẹ̀, ó sì di ọ̀gá lẹ̀nu rẹ̀. Ó ti fi ìgbà kan tẹ̀ lé ọ̀kọ̀ ìgboro láti agbẹ̀gbẹ̀ Èlẹ̀ta wá sí Bẹ̀rẹ̀/Ọ̀jà-Ibá

rí. Ibẹ̀ sì ní wọn tí sọ ọ ní àlájé Oríògbadé tí ó ń jẹ nàà. Kólápò tí kọ ọmọ isẹ̀ tó tó mèsàn ní isẹ̀ síwájú ọdún 2026 kí atókùn ikànni TikTok@hannysur tó ẹ̀ ifòròwànilénuwò fún un. Arákùnrin yìí fẹ̀ iyàwó ní agbègbè Èlẹ̀ta tí ó ń gbé ní ilú Ìbàdàn, ẹnì tí ó bí ọmọ obìnrin méjì fún un. Olówé jìnlẹ̀ apanilẹ̀rìn-ín ní Kólápò Ọdélẹ̀yẹ Oríògbadé, ó sì jẹ ọkan nínú àwọn ilúmò-òn-ká asòrò-jìnlẹ̀, tí ó gbajúgbajà pẹ̀lú àwọn ọ̀wé ajẹmáwàdà ní orí itàkùn-agbàyé ní ilú Ìbàdàn (Akinlotan, 2022) láti nńkan bí ọdún 2020 sí àkókò yìí.

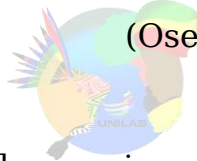
Àgbéyèwò Ọ̀wé Ọpálábà àti tí Kólápò Ọdélẹ̀yẹ Oríògbadé

Àwọn Yorùbá bọ̀ wọn sọ pé "àparò kan kò ga ju ọkan lọ àfí èyí tó bá gun orí ebè." Ohun tí a fẹ̀ láti fi ìdí rẹ̀ múlẹ̀ pẹ̀lú ọ̀wé yìí ní pé oríṣìrìṣìi ọ̀rọ̀ ní ènìyàn maa ń sọ sùgbọ̀n ọ̀rọ̀ tí ó bá fi jìnlẹ̀ èrò hàn, tí a sì le lò ó láti fi ẹ̀ àlájé ọ̀rọ̀/ìṣẹ̀lẹ̀ mìíràn ní ọ̀wé jẹ. Wíwé tí a wé àwọn ọ̀rọ̀ inú rẹ̀ ní ó jẹ kí ó jìnlẹ̀ ní itumò. Kò sí àríyànjin yàn rára lórí wí pé sọ̀rọ̀sọ̀rọ̀ ní Ọpálábà. Íwádìí fi yé wa pé bí àwọn Yorùbá bá ti fẹ̀ pa ọ̀wé Ọpálábà, ohun tí wọn kọ́kọ́ fi maa síwájú ọ̀rọ̀ wọn ni "Ọpálábà Baba mọnimọni, baba mò-ònyàn-mò-ònyàn" tàbí "Ọpálábà Baba sọ̀rọ̀sọ̀rọ̀." Ohun tí iwònyí ń tọ́ka sí ní pé elérò kíkún àti asòrò jìnlẹ̀ ní Ọpálábà. Ẹ̀ jẹ́ kí á ẹ̀ àgbéyèwò àwọn ọ̀wé rẹ̀ tí a ẹ̀ àfihàn ní ìsàlẹ̀ wònyí:

Àwọn Ọ̀wé Ọpálábà àti Àlájé Wọn

- i. "Ọpálábà Baba mọnimọni, baba mò-ònyàn-mò-ònyàn, ó ní ọ̀jọ̀ tí iyá òun tí lóyún ní òun tí mò pé Sàngó ní yóò bí. Àwọn ènìyàn ní háà, báwo ní ó ẹ̀ mò pé Sàngó ní iyá ẹ̀ ọ̀ò bí. Ó ní bí iyá òun bá bèrẹ̀ báyií, ó ní èéfín ó sì maa ẹ̀ yọ̀ ní ìdí ẹ̀ túúú."

2025)

(Oseni Arọ́wáàsí Ábúdùláyì, 30-11-

Ọ̀wé ní Sókí: Ọpálábà Baba mọnimọni, baba mò-ònyàn-mò-ònyàn, ó ní ọ̀jọ̀ tí òun tí rí èéfín tó jáde ní ìdí iyá òun ní òun tí mò pé Sàngó ní yóó fi oyún rẹ̀ bí.

Àlájé Ọ̀wé àti Ìlò Rẹ̀: Ó yẹ́ kí ó pani lẹ̀rìn-ín pé ọmọ le sọ fún iyá rẹ̀ pé ó jọ pé Sàngó ní yóò bí. Ibi tí ọ̀yẹ̀ jìnlẹ̀ inú ọ̀wé yìí sodo sí ní pé Ọpálábà fi ohun tó jọra wọn wéra. Ìgbàgbọ̀ Yorùbá sá ní pé gbogbo ara ní Sàngó fi ń yoná gégé bí ó ti wà nínú oríkì rẹ̀ "Iná lójú, iná lẹnu, Àkàtà yeriyerì ọ̀kọ̀ Ọyà." Bí a bá wá rí ẹnì tí ó lóyún, tí èéfín sì ń jáde ní ìdí rẹ̀, ẹ̀ kò wa jọ pé Sàngó olójú-iná ní olúwa rẹ̀ yóò bí ní òtítọ̀. Àwọn àgbà maa ń lo ọ̀wé yìí nígbà tí wọn bá rí àmì kan, tó sì jẹ́ pé àmì yìí ti maa ń sọ àbájáde rẹ̀ fún ẹnì tí ó maa ń wo ibi tí ọ̀rọ̀ ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀ kó yọ̀rí sí.

- ii. "Ọpálábà Baba sọ̀rọ̀sọ̀rọ̀, òun àti Kòrú ní wọn jọ ń ja ijà àgbà, wọn ń ja sẹ̀nì tó le sọ ọ̀rọ̀ jìnlẹ̀ júlọ̀. Wọn fi ipàdé sí ojúde ọba, Kòrú ní ó kọ́kọ́ dé ibẹ̀, ó sì bèrẹ̀ sí ní sọ gba-n-kọ-gbì ọ̀rọ̀ tí ó ń gba omijé lójú àwọn èyàn nípa èrín rínrín. Gbogbo ènìyàn ti rẹ̀rìn-ín débi pé wọn kò tilẹ̀ rántí pé Ọpálábà tilẹ̀ ń bọ̀ lónà mọ̀. Wọn retíretí, Ọpálábà kò dé bọ̀rọ̀. Nígbà tí ọ̀jọ̀ tí lọ tán ní ó tó dé, àwọn ènìyàn bá kẹnu bó ó pé kí ló dé tí ó fi pé, ó sì dájẹ́ lohùn pé kí wọn má ẹ̀ bínú àti pé ohun tí ó jẹ́ kí òun pé ní pé níse ní òun bá Bàbá òun níbi tó ń ránso ojúkan, tí òun tún bá iyá òun níbi tí ó ń sòwò àipé, tí òun sì bá iyàwó òun níbi tó ti fa okùn kan ayé, fa okùn kan ọ̀run. Gbogbo ilú kọ̀ hàà. Ó ni hẹ̀n, ohun tó jẹ́ kí òun pé nìyẹn. Wọn wá bi Ọpálábà kó sọ itumò ọ̀wé tó pa nàà. Ó bá kojú sí wọn pé kí wọn o

bi Kòrú, ẹbí wọn kúkú ti gbà pé òun ni ó ń sọrò ijìnlẹ tó lóye jùlọ nígbà tóun kò tètè dé. Báyii ni gbogbo èniyàn kojú sí Kòrú kó sọ ìtumọ àwọn ọrọ náà sùgbọ́n kò mò ọ́n. Wọn darí ọrọ padà sí ọdọ Ọpálábà, ó sì ẹ àlàyé pé aṣọ ojúkan tí òun sọ pé Bàbá òun ń ràn ni pé ó ń gbọ ejọ ènìkan dá nígbà tó yẹ kó gbọ ejọ ènìkejì náà. Ọpálábà sọ pé Ìyà òun tí òun ní ń sòwò àipé ń yan ọrẹkùnrin ni. Yorùbá sì bò wọn ní "Ìjà ní í gbèyìn àlẹ." Torí náà òwò àlẹ tí adúrú Ìyà òun ń ẹ kò jọ òwò tí ó le pé e. Lónà kẹta, ohun tí okùn kan ayé, okùn kan ọrun tí iyàwó òun fà tùmọ sí ni pé iyàwó òun ń rọbí lówó. Yorùbá sì bò, wọn ní "Èjẹ ibí kì í rorò kì ó mú baba ọmọ lọ." Ìyà ọmọ ni èjẹ ibí tó bá rorò máa ń mú. Báyii ni ariwó sọ kùùù, gbogbo èniyàn sì gbà pé Ọpálábà ni baba sọrọsọrọ àti pé Kòrú ni iyá rẹ.

(Bádé Ojúádé, 18/12/2025)

Òwè ní Sókí: Àgbàlagbà kì í rànṣọ ojúkan; Ìyáálẹ ilẹ kì í sì í sòwò àipé

Àlàyé Òwè àti Ilò Rẹ: Òwè tí Ọpálábà pa níbi, tí ó ti sọ pé baba òun ń rànṣọ ojúkan; iyá òun ń sòwò àipé; iyàwó òun sì fa okùn kan ayé fa okùn kan ọrun yìi lóyún ìtumọ sínú. Ó sì tún kọni lẹkọ́. Àlágba Bádé Ojúádé jẹ kó yé wa pé àwọn àgbà sọrọsọrọ kan gbà pé Ọpálábà fẹ Kòrú tó jẹ Obìnrin lẹyìn ifigagbága yìi, àwọn méjèjè ló sì bí Bótò tí wọn fi máa ń bú ẹni tí ó bá ti le sọrọ jù pé "Asọrọ-sọ-Bótò."

- iii. Ọpálábà Baba mọnimọni, Baba mò-ònyàn-mò-ònyàn, ó ní ó jọ wọn jojo ní í pa wọn, ó ẹsàkò wọn kì í fi wọn sílẹ bọrọ, ló dífá fún babaláwo tó pa ẹlédẹ bọ Ifá ẹ tán, tó mú ọbẹ lọ sí ọdọ ló ọ fọ. Bó ẹ dé ọdọ ló bá òkú wèrẹ tí wọn ti dúnbú, kìjì tó yípo pé kóun máa sá lọ ló padé àwọn obìnrin lónà. Gbogbo wọn ni wọn jọ ń wókú wèrẹ nílẹ létí ọdọ, ọbẹ sì nìyí lówó babaláwo toun tẹpon, òkú wèrẹ nìyí nílẹ toun tẹjẹ lórùn. Ta ló wá pa wèrẹ bí ọ ẹ baba ẹlẹjẹlọbẹ?

(Oseni Arọwáásí Abúdùláyì, 30-11-2025)

Òwè ní Sókí: Ó jọ wọn jojo ní í pa wọn, ó ẹsàkò wọn kì í fi wọn sílẹ bọrọ

Àlàyé Òwè àti Ilò Rẹ: Yorùbá bò wọn sọ pé "Gbọngbọni ní í kan ọlórọ." Bákan náà ni pé ohun tó bá jọra ni a fi ń wéra. Yorùbá a tún máa sọ pé kí Ọlórùn má jẹ kí á padé alákoóbá. Àkóbá ńlá ni ó máa ń jẹ nígbà míràn bí ọràn tó ẹlẹ síni bá ẹ ọkánkán ẹni sùgbọ́n tó jẹ pé èniyàn kó ni ó dá ọràn ọhún, tí kò sì sí ẹni tó le fọni mó yàtọ sí Olódumàrẹ. Torí náà, bí ọrọ bá rí báyii, Olódumàrẹ ni Yorùbá máa ń ké pé látì fọni mó nínú ogun àdúnrunmọ irúfẹ èyí tí babaláwo tó pa ẹlédẹ bọ Ifá rẹ kó sí yìi. Látì pèsè ọkàn ẹni sílẹ dé irúfẹ àsìkò yìi àti látì le tètè múní ronú ọnà àbáyọ bí ọràn àdúnrunmọni bá ẹlẹ ni Ọpálábà fi pa á lówé pé "Ó jọ wọn jojo ní í pa wọn, ó ẹsàkò wọn kì í fi wọn sílẹ bọrọ."

- iv. Ọpálábà mọnimọni, Baba mò-ònyàn-mò-ònyàn, ó ní ọrọ ọkọngbẹẹ àti ọrọ òkùnkùn ní yóó pa iyá òun. Àwọn èniyàn ní háà Ọpálábà! Báwo ni ọrọ ọkọngbẹẹ àti ọrọ òkùnkùn ẹ máa pa iyá ẹ? Ó ní iyá òun ọ mó ọrọ kan la ẹẹ sọ! Ó ní níbi tí ó ti ń sọrọ ọlórọ nínú òkùnkùn, tí ó ń pé kiní kan ẹ igbá, kiní kan ẹawo, tó fi padé ọlórọ nínú òkùnkùn kò mó. Wọn ní báwo ni ti ọrọ ọkọngbẹẹ tó sọ pé yóó pa iyá tún ti jẹ. Ó ní iyá òun, níbi tí ó ti ń sọrọ ọlórọ lónà oko, ní ibi tí igbó ti kún, tí ọlórọ fi kàn án lára kò mó. Loun ẹ sọ pé ọrọ ọkọngbẹẹ àti ọrọ òkùnkùn ní yóó pa iyá òun.

(Oseni Arọwáásí Abúdùláyì, 30-11-2025)

Òwe ní Sókí: Ọpálábà mọnimọni, Baba mọ-ọnyàn-mọ-ọnyàn, ó ní ọrọ ọkọngbẹẹ àti ọrọ ọkùnkùn ní yóó pa iyá ọun.

Àlàyé Òwe àti Ìlò Rẹ: Àwọn èniyàn tí kò mọ ibikan ni a ti le sọrọ ni ọwe yìí n bá wí. Yorùbá bọ wọn ní "Ọgiri létí, ọmọ èyàn ló n jẹ bẹẹ." Ọye ni Ọpálábà fi ọrọ yìí wò torí pé ó sọrọ látí máa sọrọ ọlórọ ní inú ọkùnkùn, níbi tí a kò ti mọ ẹnì tí ó n bọ lókàn-án-kán. Ìdí nìyí tí Yorùbá fi sọ pé "Ọkùnkùn/òru ọ mẹnì ọwọ." Bákan náà ni ọrọ inú igbó/ìgbẹ tí ó kún, èyí ni abẹnà-ìmọ wa pé ní ọkọngbẹẹ, tó jẹ ẹka-èdè Ìbàràpá nínú ọwe yìí. A máa rí i pé ọtítọ ọrọ ni ohun tí Ọpálábà sọ yìí, bákan náà ni pé ó pani lẹrìn-ín.

v. Ọpálábà Baba mọnimọni, Baba mọ-ọnyàn-mọ-ọnyàn, ó ní ọun fòkèlẹ sẹnu, ọun sì wá a tì, àşé ọun tí èyàn bá mọ ọn şe bí idán ní máa n rí.

Àlàyé Òwe àti Ìlò Rẹ: Torí pé ọwe Ọpálábà tí a sọ lókè yìí kò jẹ mọ itàn kankan ni a kò şe şe àfàyo ipèdè ajemówe gan-an nínú àpẹẹrẹ yìí gégé bí a şe şe látí ọkè wá. A ó rí i pé ipèdè yìí jẹ àwàdà pọnnbélé. Bí ó şe jẹ àwàdà tó náà, ó tún fi ọtítọ ọrọ hàn. Ọtítọ ọrọ tó fi hàn ni pé bí èyàn bá mọ ohun kan án şe, bí i kí èyàn máa fi ẹfọ jẹkọ ni ó máa n rí. Àpẹẹrẹ irúfẹ ọwe Ọpálábà yìí ni ọwe ikún níbi tí Yorùbá ti sọ pé "Ikún ni bí ọun bá n lọ nínú oko ẹpà, ọun ọ mọ bí ó şe máa n kó sí ọun lẹnu; àşé ohun tí èniyàn bá mọ ọn şe, bí idán ní í rí." Ìmọ-ọnşẹ nínú ohun gbogbo àti bí ohun tí a bá mọ ọn şe şe máa n rọrùn tó ni ọwe yìí fi hàn.

Àwọn Òwe Kólápọ Odéléyẹ Orìògbadé

Ó yẹ kí á tún tẹnu mọ ọn níbi pé àwọn àbùdá méjì pàtàkì ni ọwe Kólápọ Orìògbadé fi jọ àwọn ọwe Ọpálábà. Àwọn àbùdá méjèèjì náà ni gbígbé ọwe lé orí ọtítọ ọrọ pọnnbélé àti àbùdá ifẹdàşẹfẹ. A ti mẹnù bà á pé itàn síşọ mú àwọn ọwe Ọpálábà dá yàtọ, àwọn ọwe Orìògbadé kì í jẹ mọ itàn ní tirẹ, àlàyé ni ó máa n jẹ mọ. Èyí sì ni iyàtọ kan gbòógì tó wà láàrin ọwe àwọn sọrọsọrọ méjèèjì. Ohun méjì pàtàkì tí a sọ pé àwọn ọwe wọn fi jọra ni gbígbé ọwe lé orí ọtítọ ọrọ pọnnbélé àti àbùdá ifẹdàşẹfẹ tí wọn máa n fi hàn. Àwọn àpẹẹrẹ ọwe Orìògbadé nìyí:

i. Tíşà n gbowó oşù, ó ní kò tóun, kìnì kẹlẹwọn ó şe, şebí wọn jọ n sìnjọba ni?

(TikTok@yorubadunonlinetv007, 25-6-2025)

Bí a bá wo ọwe yìí, ọtítọ ni pé àti tíşà àti ẹlẹwọn, àwọn méjèèjì jọ n sìn jọba ni şùgbọn bí a bá wo ọnà tí àwọn méjèèjì n gba sìn jọba, ó yàtọ síra wọn. Işẹ ọòjọ ni tíşà n şe şùgbọn iyà ẹşẹ ẹlẹwọn ni ẹlẹwọn n jẹ nínú ẹwọn tó ti n şe işẹ àşekára fún jọba. Torí náà, tíşà ní òmìníra nígbà tí ẹlẹwọn kò ní òmìra. Torí èyí, ìdáláre wà fún wa látí sọ pé ọtítọ ọrọ kọ ló jẹ Orìògbadé lógún ní ibi yìí, ifẹdàşẹfẹ àti àwàdà tó fẹ şe ló jẹ ẹ lógún jùlọ. Bí a bá tún wo ipò tí àwọn tíşà wà ní orílẹ-èdè Nàìjíríà, níbi tí ọkẹ àìmoye iyà ti n jẹ wọn, a le sọ pé Orìògbadé kò jẹbí, ọjò tó pa àlàpà àwọn tíşà ló sọ wọn di ohun àmúgùn fún ewúré, tí ó mú aşafọ yìí fi wọn wé ẹlẹwọn tí iyà n jẹ. Ibí sì ni àwàdà Orìògbadé yìí gbà fi ipò tíşà hàn, tí ó mú un fi wọn wé ẹlẹwọn.

ii. Àárẹ tó bá şomọ tití, débi pé kórópọn baba ẹ ni wọn fẹ fi şòògùn iwòsàn, ó yẹ ká fi tó orogún iyà ẹ létí. Ó sì dájú pé orogún iyà ẹ ọ ní í gbà, yóó ní

kómọ ó kú ni, wọn ó bí òmí ni yóò wí.

(TikTok@kilontrendingblog, 19-9-2025)

Òhun méjì ni òwe Kólápọ Oriògbadé òkè yìi fi hàn, ifẹdásẹfẹ/àwàdà àti òtító ọrọ. Lótító ni pé ó yẹ kí orogún nífẹẹ ọmọ orogún rẹ sùgbọ́n kì í ẹe bíi kí wọn fi ohun tó jókódó tì ní ilé ọkọ ẹe òògún lójú ayé rẹ. Èyí sì ni òtító ọrọ tó wà nínú òwe náà. Àwàdà tó jẹ yọ ni bí Oriògbadé ẹe Ẹmúlò nnkan ọmọkúnrin láti ẹe irúfẹ àkàwé yìi.

iii. Ọlórún pẹran, ààfàà lóun ò jẹ gífà, ta ló dá ààfàà, ta ló dẹran?

(TikTok@kilontrendingblog, 19-9-2025)

Àbùdá òtító ọrọ àti àgbèkalẹ àwàdà mu òwe Kólápọ Oriògbadé yìi dá yàtọ gégé bí àwọn òwe rẹ yòókù náà. Ọkan lára ilànnà ìgbàgbọ ẹsìn Mùsùlùmí ni pé wọn kì í jẹ ẹran tó bá Ẹánkú, tí wọn kò sì dúnbú. Èyí ni wọn máa ń pè ní ẹran gífà. Oriògbadé nínú òwe rẹ yìi fi Ẹsesí yìi ẹe nígbà tí ó béèrè pé ńjẹ ààfàà tó sọ pé òun kò jẹ ẹran tó kú gífà, ẹe Ọlórún kọ ni ó dá a ni? Àti pé ẹe ààfàà náà mọ ìgbà tí òun yóò kú, tó fi ń béèrè bóyá ẹran kan kú gífà tàbí kò kú gífà. Ó ní ẹbí Ọlórún tó dá ẹran ni ó pa á nígbà tó wù ú. Àwà kò ta ko èrò àti ìgbàgbọ ẹnikan kan, kálukú ni ó mọ ohun tó rí lóbẹ tó fi garu ọwọ. Ohun tí ó jẹ àwà lógún ní ibi ni pé òwe yìi fídí òtító múlẹ pé kò ẹni tó mọ àkókò àti ìgbà tí òun máa kú àti pé òwe náà tún paní lẹrín-ín torí àkóónú àbùdá ifẹdásẹfẹ tó ní.

iv. Ẹni tí ò sinmi owó wíwá kó má fi ẹlẹwọ́n ẹe yẹyẹ, ìgbàkígbà ni ọrọ tiẹ náà le já sí Agodi

(TikTok@kilontrendingblog, 19-9-2025)

Òtító ọrọ àfẹdásẹfẹ tàbí afinìṣàwàdà kan tún ni òwe Oriògbadé yìi. Bí èniyàn bá ń wá owó ní gbogbo ọ̀nà, onítọ̀hùn le ẹi iwà tí ó le gbé e dé ọ̀gà-ẹ̀wọ̀n hù. Ìdí nìyí tí Oriògbadé ẹe gba irúfẹ ẹni tí ó bá ń wá owó lójú méjèjì bá yìi ní ìmọ̀ràn pé kí ó má ẹe fi ẹlẹwọ́n ẹe yẹyẹ. Tó bá fi ẹlẹwọ́n ẹe yẹyẹ, tí òun náà wá lọ rí ẹ̀wọ̀n he torí owó àwádijú tó ń wá, a jẹ pé òun náà ti di ẹlẹwọ́n niyẹn, òun àti ẹni tí ó ti fi ẹe yẹyẹ á wá á di bákan náà. Òwe yìi tún ń tọka sí i pé owó ni gbòngbò ẹ̀sẹ àti pé owó le sọni di arúfin/ẹlẹwọ́n. Òtító ọrọ pọ̀nnbélé sì ni èyí.

v. À ń sọrọ pé kò sówó nílúú, ẹnikan sọ pé Òde-Ajé ni ilé àwọn, ẹbí ọmọ Ìsàlẹ-Òsì ni Ládọjà, ẹ ò moye ọkọ tí ń tẹ lé òun nìkan ni? Bẹẹ ọmọ Òde-Ajé ni ò lówó lówọ yìi!

(TikTok@funnyejolabicomedy, 25-11-2025)

Nínú òwe Oriògbadé yìi, aṣafọ fẹ láti fi ìdí rẹ múlẹ pé ká bíní ní ilé owó, iyẹn kò pé ká lówó lówọ, ká sì bíní ní ità òtòṣì, iyẹn kò pé ká tòṣì. Ìdí nìyí tí ó fi lo àkàwé ẹni tí ó sọ pé Òde-Ajé ní ilú Ìbàdàn ni wọn ti bí òun, ẹe kò yẹ kí òun lówó lówọ nígbà tí gbogbo èniyàn sì mọ pé owó wọn ní ilú. Ohun tí ẹdà-itàn afọyemọ yìi sọ ló mú kí aṣafọ tún ẹe àrọ̀hùndà pé ẹe bí Ìsàlẹ-Òsì ni wọn ti bí Ládọjà, iyẹn Olúbàdàn Adéwòlú Ládọjà, síbẹ ibi tí wọn ti bí i yìi kó sọ pé kó má ẹe ní owó lówọ. Bí a bá tún ọrọ yìi wò dáràdára, ẹni tí ó sọ pé ó yẹ kí òun lówó lówọ torí pé Òde-Ajé ni wọn ti bí òun rò pé bí wọn bá bíní ní ilé owó, tí Yorùbá tún ń pè ní Ajé, tí a fi pe adúgbò rẹ, dandan ni kí olúwa rẹ ní owó lówọ ni. Àkàwé Ìsàlẹ-Òsì, nìbì tí a ti bí Ládọjà, tí aṣafọ ẹe dúró fún adúgbò tí kò sí àwọn

olórò níbè gégé bí Òde-Àjé, sùgbón sí iyàlenu, ẹni tí a rò pé kò le pàgọ ẹe bí eré bí eré di ọba tí ó kólé aláruru. Gbólógbó iwónyí jẹ òtító ọrọ pónnbélé, ẹyí ti Kólápọ Ọdélẹyẹ Orìògbadé sọ di òwe.

Ijora àti Iyàtò Òwe Ọpálábà àti ti Kólápọ Ọdélẹyẹ Orìògbadé

A ti ẹe àlàyé nínú iṣẹ-iwádíí yí pé ipèdè tí ó jinlẹ, tí a fi ń ẹe àlàyé ọrọ ní ọ̀nà tí ó rẹwà, tí kò sì jẹ kí á sọrọ jùà lásán ni òwe jẹ. A fi hàn pé ẹdà tí ó jẹ asọrọ-iṣẹlẹ ni Ọpálábà àti Kólápọ Ọdélẹyẹ Orìògbadé, ẹyí sì fi àwọn méjèèjì hàn gégé bí akoni sọrọsọrọ. Àbùdà yí jẹ ohun àkókó tí òwe àwọn ẹdà méjèèjì yí fi jọra. Àwọn àbùdà pàtàkì méjì miiran tí a tún ṣàlàyé pé ó mú òwe Ọpálábà àti òwe Kólápọ Ọdélẹyẹ Orìògbadé jọra ni òtító ọrọ tí àwọn òwe náà máa ń jẹ àti àwàdà/ìfẹdásẹfẹ tí wọn máa ń ẹe àfihàn. Bí àwàdà ni àwọn òtító ọrọ wónyí ẹe máa ń rí, nígbà tí a bá sì tó fi ojú iṣẹlẹ wò wón ni òtító inú wón máa ń hàn dádàrá. Àbùdà kan tí a ṣàlàyé pé ó ya òwe Ọpálábà sọtọ ni itàn tí ó máa ń sọ, àbùdà yí kì í sì í fara hàn nínú òwe Kólápọ Ọdélẹyẹ Orìògbadé.

Agbálogbábọ

Nínú iṣẹ-iwádíí yí, a ti ẹe àlàyé pé ọrọ iṣẹlẹ tí a fi ń ẹe àlàyé ọrọ/iṣẹlẹ ni òwe. A wo ipilẹ ọrọ yí nípa títọpa rẹ lọ sí inú gbólóhùn "ò-wé e." A ẹe àlàyé pé "wé" inú okùn-ọrọ yí fi iṣẹlẹ ọrọ tí a ta ní kòkó hàn ẹyí tí ó nílò oḡbón tí ó kún fófó láti tú palẹ. Ẹyí gan-an sì ni òwe dúró fún nínú àṣà iṣẹlẹ lówùjọ Yorùbá. A tún jíròrò nípa ẹni tí Ọpálábà jẹ. A ẹe àlàyé pé egúngún agbà gégé bi Jẹnjù ni Ọpálábà lóde Ọyọ. Àwọn itàn àtẹnudánu tí a gbà lẹnu àwọn agbàagbà fi ẹyí hàn. A walẹ jìn láti ẹe àlàyé pé lótiító ni a gbà pé sọrọsọrọ àti ọpítàn-pòwe ni Ọpálábà, sùgbón kò sí àrídájú kan tí ó fidi rẹ múlẹ pé èniyàn tó gbé inú ayé rí ni. Ídì ní pé a kò rí àrómọdómọ rẹ kankan tóka sí ní òde Ọyọ tí itàn àtẹnudénu fi hàn pé ó gbé. A tún mẹnù bà á pé àwọn ẹdà-itàn alohùn Yorùbá miiran tí a le tò sí ipò Ọpálábà ni Kòrú, Àróhan, Kẹ̀niké àti Bótò. A ẹe àlàyé pé abirun ni Kólápọ Ọdélẹyẹ Orìògbadé tí ọ̀nà náà jẹ olówé iṣẹlẹ ní ilú Ibadan. Òtító ọrọ àti àwàdà ni ó sì pa òwe àwọn méjèèjì pọ. Itàn àtẹnudénu tí òwe Ọpálábà máa ń sọ ní tirẹ ní ó dá a yà sọtọ sí òwe Orìògbadé. A fẹ láti dá a lábàá nínú iwádíí yí pé lílo òtító ọrọ àti àwàdà gégé bí ọ̀sùwón iṣẹdà wúlò fún ẹ̀sẹdà òwe titun lówùjọ òde ọ̀nì.

Ìwé Ìtókasi

Adegboyega, O. O. (2017). "Philosophical Issues in Yorùbá Proverbs," *International Journal of African Society, Cultures and Traditions*, 5 (2), o.i. 21-30.

Ademowo, A. J. àti Balogun, N .O. (2014). "Proverbs, Values and the Development Question in Contemporary Africa: A Case Study of Yorùbá Proverbs," *Antropologija*, 14(2), o.i. 149- 161.

Aford, K. [@kilontrendingblog]. (2025, September 19). Battel fire Oriogbade's Wisdom Na fire. #YorubaNationNow#trendingvideo#viralpage#viralreelsfb[video]. TikTok. <https://www.tiktok.com/kilontrendingblog/video>

Akinlotan, O. (2022). "Popular Ibadan Vulcaniser, Oriogbade's Daughters Returns to School," *Premium Times*, <https://www.premiumtimesng.com/entertainment/naija-fashion/555252-popular-ibadan-vulcaniser-oriogbades-daughter-returns-to-school.html>

- Aláwodé, K. [@yorubadunolinetv007]. (2025, July 25). Oriogbade. #ibadan#oriogbade#oriyomihamzat#trinity_tnt#viraltiktok[video]. TikTok. <https://www.tiktok.com/yorunaonlinetv007/video>
- Balógun, L. (2018). "Poetics of Mnemonic Strategy: Adaptation and Spiritual of Being & Thing in Túndé Kèlání *Şaworoidé* and *The Narrow Path*," *Journal of African Films and Diapora Studies*, 1(1), pp. 53-74.
- Ejolabi, C. [@funnyejolabicomedy]. (2025, November 25). Oriogbade don't kill me now. [video]. TikTok. <https://www.tiktok.com/funnyejolabi.comedy/video>
- FelaGamo, [@FelaGamo40]. (2025, November 27). #felagamo#fyp#viralvideos [video]. TikTok. <https://www.tiktok.com/felagamo40/video>
- Fludernik, M. (2009). *An Introduction to Narratology*. London: Routledge.
- HannySur, [@hannysur]. (2026, January 25). Kolapo Oriogbade. <http://www.tiktok.com/hannysur>
- Johnson, O. S. (1921). *The History of the Yorùbá: from the Earliest Time to the Beginning of the British Protectorate*. London: Routledge and Kegan.
- Kèlání, T. (1999). *Şaworoidé*. Lagos: Mainframe Production.
- Kèlání, T. (2002). *Agogo Èèwò*. Lagos: Mainframe Production.
- Ògúndèjì, P. A. (1991). *Introduction to Yorùbá Oral Literature*. Ibadan: University of Ibadan Centre for External Studies.
- Ọládàpò, Ọ. (1973). *Àròyé Akéwì: Apá Kìn-ín-ní*. Ìbàdàn: Oníbonòjé Press & Book Industries (NIG) LTD.
- Olanrewaju, F. T. (2020). "Yorùbá Proverbs as Expression of Socio-Cultural Identity in the South-Western, Nigeria," *International Journal of Language and Linguistics*, 7(3), o.i. 69-77.
- Ọlátúnjì, O. Ọ. (1984). *Features of Yorùbá Oral Poetry*. Ibadan: University Press PLC.
- Owómóyèlá, O. (2005). *Yorùbá Proverbs*. Lincoln and London: University of Nebraska Press.
- Panggabean, D. S. (2020). "The Basic Concept of Narratology and Narrative," *Language Circle: Journal of Language and Literature*, 14(2), o.i. 185-190.
- Punch Newspapers (2022). "Meet 'Oriogbade' Ibadan Man Popular for Witty Yoruba Proverbs," Punch Nigeria Limited, <https://punch.ng.com/meet-oriogbade-ibadan-man-popular-for-witty-yoruba-proverbs>
- Rashy Babs. [@rashybabs]. (2024, April 7). Kolapo is a vulcaniser popular on social media for his brilliant use of Yoruba proverbs. #ibadan#oyostate#Yoruba#tinubu#rashybabs#oriogbade[video]. <https://www.tiktok.com/rashybabs/video>

Àsomó Àtẹ Àwọn Abénà-Ìmò

	Orúkọ Abénà-ìmó	Ipò Abénà-ìmó lówùjọ	Ibi Ìfọrọwànilẹnuwò	Ọjọ/Déètì Ìfọrọwànilẹnuwò
1	Òsénì Arówáàsí Ábúdùlái	Baálé ilé Ábúdùlái Òkè-Odò, Igbó-Ọrà	Ilé Ábúdùlái, Òkè-Odò, Igbó-Ọrà	30-11-2025
2	Mr Ramon	Ọmọ-ilé Olóòlà,	Ilé Olóòlà, Òkè-	30-11-2025

	Olóólà	Òkè-Odò, Igbó-Ọrà	Odò, Igbó-Ọrà	
3	Ọmọ-ọba Sàlímọ̀nù Sùnmọ̀nù	Ọmọ ọba àti àgbà ilú	Ilé Olúkòsì, Ìsàlẹ-Ọba, Igbó-Ọrà	30-11-2025
4	Alàgbà Bádé Ojúadé	Onímọ-àṣà, olùkọ àti sọ̀rọ̀sọ̀rọ̀ lédè Yorùbá	Ọgbà Yunifásitì Ìbàdàn	18-12-2025
5	Ọjọgbón Dúró Adélékè	Ọjọgbónfẹ̀yìntì àti onímọ-èdè, àṣà àti lítírẹ̀ṣọ̀ Yorùbá	Ilé-ìgbafẹ̀ àwọn ọ̀sìṣẹ̀ (U.I. Staff Club), Yunifásitì Ìbàdàn	8-1-2026
6	Ọjọgbón Olúgbóyèga Isaac Àlàbá	Ọjọgbónfẹ̀yìntì àti onímọ-èdè, àṣà àti lítírẹ̀ṣọ̀ Yorùbá	Orí ẹ̀rọ-ìpẹ̀ àti orí WhatsApp	23-1-2026
7	Alàgbà Ọbáníyì Isó-inú-ẹ̀kú	Onímọ-àṣà, olùkọ àti sọ̀rọ̀sọ̀rọ̀ lédè Yorùbá	Orí ẹ̀rọ-ìpẹ̀ àti orí WhatsApp	24-1-2026
8	Ọmọwé S.M. Rájí	Ọmọwéfẹ̀yìntì àti onímọ-èdè, àṣà àti lítírẹ̀ṣọ̀ Yorùbá	Ilé wọn ní àgbẹ̀gbẹ̀ Kúkúmádàá ní ilú Ìbàdàn	25-1-2026

Source: Researcher's study, 2025/2026

Author's Bio

Luqman Abisólá KÍARÍBẸẸ lectures at the Linguistics and Nigerian Languages department, Faculty of Culture, College of Humanities and Culture, Oşun State University, Nigeria. He specialized in Yorùbá oral poetry and focused his research on African oral performatives and sustainable development. Kíaríbẹẹ has publications in reputable journals across the global world.

Recebido em: 03/2026

Aceito em: 30/07/2026

Para citar este texto (ABNT): KÍARÍBẸẸ, Luqman Abísólá. Ọpálábà àti Orìògbadé Gégé bí Àkọni Òlówẹ Yorùbá. *Njinga & Sepé: Revista Internacional de Culturas, Línguas Africanas e Brasileiras*. São Francisco do Conde (BA), vol.6, nº Especial II, p.65-78, agosto 2026.

To cite this text (APA): Kíaríbẹẹ, Luqman Abísólá (august 2026). Ọpálábà àti Orìògbadé Gégé bí Àkọni Òlówẹ Yorùbá. *Njinga & Sepé: Revista Internacional de Culturas, Línguas Africanas e Brasileiras*. São Francisco do Conde (BA), 6, Special II: 65-78.